

Akt*-Metabole**

Emre Zeytinođlu

Bir sergide yer alan sanat yapıtları, izleyiciyi birtakım düşüncelere ve çözümlemelere yöneltir. Ancak řu da malümdür ki onların, “ilk bakış”ın ötesinde de bazı düşüncelere ve çözümlemelere gereksinimi vardır. Çünkü sanat yapıtları her zaman kendi içlerinde pek çok şey saklar ve her kişisel yorum, diğerlerinin yanında, eksiklik taşır. Uzun bir zaman ayırıp bunları farklı yönlerden incelemeye başladığımızda ise ayrı ayrı sonuçlara ulaşabilmeniz mümkün olabilecektir. Ya da her izleyici kendi bakış açısına göre, diğerlerinden çok daha değişik durumları sezip ortaya koyabilecektir.

Sibel Kırık’ın sergisi de böyle esnek bir düşünce alanına kapı açıyor ve bu nedenle izleyicinin, her bir yapıta sızması o gizli noktaları keşfetmesini talep ediyor.

Bu sergiyi gezmeye başlayan izleyici, kendisini birbirlerinden farklı yöntemlerle üretilmiş yapıtlar arasında bulacak ve belki bir bağ kurmakta zorlanacaktır. O izleyici bir bakıma haklıdır; karışık teknik içeren tuvaler, renklendirilmiş şablonların çoğaltılmasından elde edilmiş kompozisyonlar, sentetik malzeme ile kaplanmış ve üzerleri ışıklandırılmış kömür kütleleri, bilgisayar teknolojisi ile bant parçalarının sıkıştırılmasından oluşmuş üç boyutlu formlar, sanki kendi aralarında bir bütünlük sağlayamamış gibidir. Ve sanki, galeri mekânına yayılmış yapıtların, izleyiciye söyleyeceği “net bir şey” de yoktur.

Sıradan bir yaklaşım, her sergide sanatçıdan “kolayca anlaşılabilir tek bir söz” bekler; dolayısıyla yapıtlar arasındaki teknik ve biçimsel bağlantıların da o sözün tamamlayıcısı olması istenir. Bu, kimi sanatçıların ya da izleyicilerin tercihi olabilir, ama her şey bundan ibaret sayılmaz; yukarıda da vurgulandığı üzere bazı sergiler daha değişik “okuma”lar talep edebilir ve öyle bir çabaya girilmezse, “serginin sözü” anlaşılmaz.

Şimdi yine konuyu Sibel Kırık’ın sergisine getirelim: Burada bütünlüğü sağlayan durum, yapıtların tek tek biçimlerinden algıladığımız mesajlardan ya da her bir biçimin yan yana durarak yarattığı göstergeler sisteminden ibaret değildir. Bütünlük, sanatçının herhangi bir nesneye yaklaşımında ve onları bir sanat yapıtı olarak yeniden ilişkilendirme tavrındadır. Üstelik o ilişkilendirme, daha derinde pek çok bilimsel ve felsefi çıkarımı anımsatır ve sergiyi de o çıkarımların temelleri üzerine yerleştirir.

Örneğin, renklendirilmiş ahşap şablonlardan oluşan tuvaldeki kompozisyonlar, elbette kendi başlarına bir anlam ve duygu içerirler; o tuvaleri izlediğimiz sırada, onlar için kullanılmış şablonları hiç düşünmeyiz. Bir olasılıkla şablonlar, “o kompozisyon” için kesilmiş ve iş bittikten sonra da bir yana atılmış basit malzemelerdir. Fakat bu sergide pek de öyle değildir; söz konusu parçalar, Sibel Kırık’ın daha önceki tarihlerde yaptığı bir gravürün de şablonlarıdır ki onlar atölyenin bir köşesinde özenle korunmuştur; sanat yapıtlarının korunduğu gibi... O halde şunu düşünmek çok da yersiz bir yaklaşım sayılmamalı: Şablonlar kendi başlarına, daha önceki gravürü oluşturan temel parçacıklardır, ama onların eski bütünlükleri bozulduğunda ve yeniden başka bir yerde bir araya geldiklerinde, başka kompozisyonlar oluşturmaya da uygundurlar; hatta ne kadar çabalansa, bir daha asla o “ilk kompozisyon”u tekrarlamayacaklardır. Bu da bize, algıladığımız biçimlerin “gerçekte ne olduğu” sorusunu sordurur. Aynı, Aristoteles’in “maddenin farklı biçimlere bürünmesi ve çeşitli algılar yaratması” ile ilgili ortaya koyduğu yorumların benzeridir bu...

Bunun daha ötesi de düşünülebilir pekâlâ: O şablonlar, Leibniz’in “monad” dediği şeyi de çağrıştırır; yani tek başlarına “yalın cevherlerdir” onlar... Başka türlü bir tanımla, “maddenin

özü"dür. Nitelikleri farklılaşmamakla birlikte, yan yana geldiklerinde sonsuz bileşenler yaratabilirler. Öyleyse, önce bir gravürün kompozisyonundaki o cevher, sonradan bambaşka resimlerin kompozisyonlarını yaratmakta yetkin olacaktır.

Bu noktadan yola çıkarak ilerlediğimizde, daha çağdaş bilimsel deneylere de rastlayabiliyoruz: CERN'de ve Higgs Bozonu'ndaki "kuark"ların keşfedilmesi üzerine... Yani, çekirdekdeki proton ve nötronların bölünmesi ve "Tanrı Parçacığı" adı verilen "en temel parça"nın açığa çıkması... Buradan da ilginç bir sonuca ulaşılmıştı; deniliyordu ki: "Bir maddeyi ve onun oluşturduğu türlü biçimleri en küçük parçaya kadar ayrıştırıp yeniden bir araya getirdiğinizde, artık aynı kompozisyon ile karşılaşamazsınız; çünkü parçacıklar farklı koşullara göre bambaşka kompozisyonlara evrileceklerdir." Bir insanı herhangi bir yerde ışınlayıp onu uzak bir yere aynen nakletme rüyasının da sonu olmuştur bu...

Sergide, kâğıt bantların bilgisayar teknolojisi ile sıkıştırılmasıyla ve "Anycubic Photon Mono" adı verilen "3D Printer Resin" malzemesi yardımıyla oluşturulmuş üç boyutlu formlar ile de karşılaşılıyor. Bunlar da ilk anda, sergideki diğer yapıtlardan tümüyle ayrı bir düşünce ve uygulama sürecinin ürünleri olma izlenimi uyandırıyor. Evet; uygulama olarak diğer yapıtlardan çok farklı, ama düşünce olarak yukarıda belirttiğimiz durumlar ile tam bir örtüşme sağlıyor. O kâğıt bantların da eski tarihlerde yapılmış resimlerde birer şablon olarak kullanıldığını öğrendiğimizde, nasıl yeniden farklı kompozisyonlara, algılara ve anlamlara dönüştüğünü saptayabiliyoruz.

Sibel Kırık'ın boya ve füzenle oluşturulmuş bir tuvali ile yan yana sergilenen iri kömür parçaları, belki de sergide en ilginç örtüşmenin örneği hâlinde karşımıza çıkıyor. Mademki bir madde, yalnızca bir biçime dönüştüğünde algılanabiliyor ve zamanla biçimden biçime geçerek anlamlar kazanıyor, o kömür parçaları da karşımıza önce "ham kütle"siyle geliyor ve giderek başka bir ortamda füzen-çizgilere dönüşerek farklı kompozisyonlara dâhil oluyor. Kömür kütlelerinin zamana bağlı olarak aldığı biçimler ve onların tuvaldeki diğer malzemelerle birleşerek yol açtığı farklı algılar ve anlamlar...

Dahası, o kömür parçası üzerine düşürülen ışık etkisini de kesinlikle göz ardı etmemeli... "UV ışık" ile oluşturulmuş bir ortam, kütlelerin gizlediği her "görsel olanağı" açığa çıkartarak maddenin biçimini ve algısını değiştiriyor ve füzenden teknolojik çözümlemelere kadar uzanan süreçlerde, türlü kompozisyonları izlenebilir kılıyor.

Sonuç olarak Sibel Kırık'ın bu sergideki yapıtları, bir sanatçının eseri olduğu ölçüde sanki bir fizikçinin, bir kimyacının ya da bir biyoloğun laboratuvar saptamalarını da andırıyor. Belki tüm bunların çerçevesinde, yapıtların birbirleri ile kurduğu ilişkilerin birtakım basit öyküleri aştığı, felsefi boyutta "evrenin bütünlüğü"ne sembolik bir gönderme yaptığı bile söylenebilir.

***Akt:** Nesne bir bilgi içerir, yani o bir "bilinen"dir. Özne ise "nesneyi bilen" olarak tanımlanır ki bu sözcük, nesne ile özne arasındaki ilişki sırasında "bilgi oluşum süreci" anlamındadır.

****Metabole:** Nesnenin içerdiği bilgi, harekete ve dolayısıyla zamana bağlı olarak sürekli değişime uğrar ki bu sözcük de işte Aristoteles'in "nesne bilgisi" anlamını içerir.